

Süle Katalin

A termelői integráció és a büntetés-végrehajtási intézetek élelmezési rendszerei

Producer Integration and Food Service Systems in Correctional Facilities

Összefoglalás

A büntetés-végrehajtási intézetek élelmezési rendszereinek fenntarthatósága és hatékonysága közgazdasági szempontból kiemelt kérdés. A jelenlegi modellek magas tranzakciós költségekkel és pazarló erőforrás-felhasználással működnek, rontva a költséghatékonyságot. A helyi termelők bevonása csökkentheti az ellátási lánc költségeit, minimalizálhatja a logisztikai veszteségeket és növelheti a piacstabilitást. Az input-output modellek szerint a decentralizált ellátási struktúra versenyképesebb lehet, miközben a fogvatartottak reintegrációja gazdasági multiplikátor-hatással bír. Az ellátási lánc rövidítésével csökken az árvolatilitás, nő az intézmények költséghatékonysága és erősödik a helyi termelők piaci pozíciója.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: Q13, Q18, H83

Kulcsszavak: fenntarthatóság, fogvatartottak élelmezése, termelői integráció, költséghatékonyság, ellátáslánc

Summary

The economic sustainability and efficiency of the food supply systems in correctional institutions are key issues. Current models operate with high transaction costs and inefficient resource utilization, reducing cost-effectiveness. Integrating local producers can lower supply chain costs, minimize logistical losses, and enhance market stability. According to input-output models, a decentralized supply structure can be more competitive, while inmate reintegration generates economic multiplier effects. Shortening the supply chain reduces price

SÜLE KATALIN, Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, Általános agrárgazdasági ügyekért felelős országos alelnök (sule.katalin@nak.hu)

volatility, increases institutional cost efficiency, and strengthens the market position of local producers.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: Q13, Q18, H83

Keywords: sustainability, fogvatartottak élelmezése, termelői integráció, költséghatékonyság, ellátáslánc

BEVEZETÉS

A büntetés-végrehajtási rendszerek fenntarthatóvá és költséghatékonnyá válása központi kérdés, amely egyre nagyobb figyelmet kap a globális és lokális szinteken. A magyar büntetés-végrehajtási intézetek élelmezése komplex feladat, amely az egészséges és kiegyensúlyozott étrend biztosítását célozza a fogvatartottak számára. Az élelmezési rendszert szigorú szabályok határozzák meg, amelyek figyelembe veszik a fogvatartottak alapvető táplálkozási szükségleteit, az esetleges egészségügyi diétákat, valamint a vallási előírásokat (Csajbokné et al., 2017). Mindezek mellett a költséghatékonyság és az önellátás szempontjai is egyre nagyobb szerepet kapnak az élelmezési rendszer kialakításában.

A helyi élelmiszertermelők bevonása a büntetés-végrehajtás élelmezési rendszerébe jelentős előnyökkel jár, többek között a helyi gazdálkodók gazdasági támogatásával, a rabok jobb táplálkozásával és a környezeti hatások csökkentésével (Benedek–Fertő, 2015; Szenté–Fertő–Benedek, 2021). Az olyan kihívások, mint a szabályozási akadályok és a költségvetési korlátok kezelése azonban összehangolt erőfeszítéseket és innovatív stratégiákat igényel. A célzott politikai reformok végrehajtásával, a partnerségek előmozdításával, valamint az oktatás és a kísérleti kezdeményezések hangsúlyozásával a büntetés-végrehajtási intézetek olyan fenntartható élelmiszer-rendszereket hozhatnak létre, amelyek a fogvatartottak, a közösségek és a környezet javát szolgálják. Ezek az erőfeszítések végső soron hozzájárulnak a társadalmi egyenlőség, a gazdasági rugalmasság és a környezetvédelem szélesebb körű céljaihoz.

FENNTARTHATÓ ÉLELMISZER-RENDSZEREK

A fenntartható élelmiszer-rendszerek célja az élelmiszertermelés, -elosztás és -fogyasztás kihívásainak kezelése olyan módon, hogy közben hozzájárulnak a környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatósághoz (Moscatelli et al., 2016; Çakmakçı et al., 2023). Az elvek alkalmazása azonban különleges kihívásokat jelent az olyan intézményi rendszerekben, mint a büntetés-végrehajtási intézetek. Ezek gyakran zárt ellátási láncokkal dolgoznak, ahol a beszerzési lehetőségek korlátozottak, és külön figyelmet kell fordítani a speciális étrendi igények kielégítésére (Rohmer, 2019). Emellett szigorú költségkeretek és működési szabályok befolyásolják a rendszer fenntarthatósági célkitűzéseinek megvalósítását (Oglethorpe–Heron, 2013).

A fenntartható élelmezési rendszerek kialakítása integrált megközelítést igényel, amely figyelembe veszi a társadalmi, gazdasági és környezeti tényezők kölcsönhatását, hiszen az

ilyen rendszerek átalakulása nemcsak a termelési folyamatokat érinti, hanem a forgalmazás és fogyasztás szakaszait is, ahogyan azt Ingram (2020) kiemeli. Az élelmezési rendszerek átalakulása elengedhetetlenné teszi az integrált modellezési és tervezési megközelítéseket, amelyek közül Zurek (2020) a forgatókönyv-alapú modellezést emeli ki, mint hatékony eszközt a fenntarthatósági célok megvalósításában, különösen a klímaváltozás által előidézett bizonytalanságok kezelésében. A büntetés-végrehajtási élelmiszer-rendszerek esetében ez a szisztematikus megközelítés különösen fontos, mivel a termelők, a közétkeztetési szolgáltatók és a fogyasztóként szereplő büntetés-végrehajtási intézetek közötti komplex kapcsolatok szoros koordinációt igényelnek. Ez magában foglalja az integrált ellátási láncok kiépítését, amelyek az alapanyagok beszerzésétől a büntetés-végrehajtási intézetben történő felhasználásig minden szereplőt összekapcsolnak, miközben a stabil keresleti struktúra révén kiszámítható és hosszú távú alapot biztosítanak az integrációhoz. Az ilyen megközelítés nemcsak a helyi termelők gazdasági helyzetét erősíti, hanem csökkenti az ellátási lánc költségeit, miközben gazdasági és társadalmi előnyöket is teremt a fenntarthatóság jegyében.

A büntetés-végrehajtási élelmezési rendszerekben a korlátok és lehetőségek szorosan összefonódnak, mivel az élelmezési rendszerek kialakítása során számos tényezőt kell figyelembe venni. A közbeszerzési szabályok által megkövetelt versenysemlegesség és költséghatékonyság gyakran akadályozza a helyi beszállítók előnyben részesítését, miközben a kisebb termelők logisztikai nehézségekkel szembesülnek, hiszen nem mindig rendelkeznek megfelelő infrastruktúrával a nagy volumenű igények kielégítésére. Emellett az élelmiszerekre vonatkozó szigorú minőségi követelmények további kihívást jelentenek az egészségügyi és biztonsági előírások betartása miatt. Ugyanakkor lehetőségek is rejlenek a rendszerben: a termelők együttműködésével létrehozott közös logisztikai rendszerek hatékonyabbá tehetik a szállítást és tárolást, miközben csökkenthetik a költségeket. A büntetés-végrehajtási intézetekkel kötött hosszú távú szerződések stabil piacot biztosítanak a termelők számára, míg a helyi gazdaságok fejlesztése révén a vidéki közösségek gazdasági stabilitása és fenntarthatósága is növelhető. Ezek az elemek együttesen olyan integrált megoldásokat kínálnak, amelyek segíthetik a büntetés-végrehajtási élelmiszer-rendszerek hatékonyabbá és fenntarthatóbbá tételét.

A közétkeztetésben a szereplők közötti együttműködés alapvető célja, hogy elősegítse az érdekeltek közötti kölcsönös megértést, mely elengedhetetlen a hatékony és fenntartható működéshez. A termelőknek és a szolgáltatóknak meg kell érteniük egymás igényeit és korlátait, különös tekintettel a mennyiségi követelményekre és a szállítási idők pontos betartására, hogy biztosítsák az ellátási lánc zavartalanságát. Hasonlóképpen, a közétkeztetési szolgáltatók és a büntetés-végrehajtás közötti kapcsolatban a büntetés-végrehajtási intézetek pontosan meghatározhatják táplálkozási igényeiket – például kalória- és tápanyag-összetételre vonatkozóan –, amelyet a szolgáltatók figyelembe vehetnek az étlapok kialakításakor. Mindeközben a szabályozók és a beszállítók közötti folyamatos párbeszéd biztosítja, hogy a fenntarthatósági szempontok és a jogi követelmények összhangban legyenek, elősegítve egy olyan rendszer létrejöttét, amely egyszerre felel meg a gazdasági, társadalmi és környezeti elvárásoknak.

A fenntarthatósági elvek alkalmazása különösen fontos az intézményi rendszerekben, mint amilyen a büntetés-végrehajtási élelmiszer-ellátás. A következő részben ezt a gyakorlati keretrendszert vizsgáljuk meg.

A fenntartható élelmiszer-rendszerek kialakítása során kulcsfontosságú szerepet játszanak a helyi források, a szezonális élelmiszerek előnyben részesítése, valamint a hulladék minimalizálására irányuló törekvések (Vetőné, 2012). Ezek az elvek nemcsak a globális ellátási láncok fenntarthatóságát támogatják, hanem különösen relevánsak a zárt intézményi rendszerek, például a büntetés-végrehajtási intézmények élelmiszer-ellátásában is. Az ilyen környezetben a fenntarthatóságra való törekvés nemcsak környezeti, hanem gazdasági és társadalmi előnyöket is hordoz. A következő részben bemutatjuk, hogyan ültethetők át ezek az elvek a gyakorlatba egy speciális intézményi keretben.

AZ ÉLELMISZER-ELLÁTÁS KERETRENDSZERE A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSBAN

A fenntartható élelmiszer-rendszerek alapelvei, mint például a helyi források kiaknázása, a szezonális élelmiszerek alkalmazása és a hulladékkezelés optimalizálása, különösen fontosak a büntetés-végrehajtási intézmények működése során. Ezek az intézmények sajátos feltételekkel rendelkeznek, amelyek lehetőséget teremtenek az elvek gyakorlati alkalmazására, miközben hozzájárulnak a környezeti terhek csökkentéséhez és a helyi gazdaságok támogatásához.

A büntetés-végrehajtási intézetek élelmiszer-ellátása összetett kihívást jelent, amely jogi, táplálkozási és működési szempontokat egyaránt magában foglal. Történelmileg a büntetés-végrehajtási rendszerek élelmiszerellátása a társadalmi változásokkal együtt fejlődött (Moor–Makarova, 2021). Miközben a börtönigazgatás a hatékonyságra törekszik, egyensúlyt kell teremtenie a fogvatartottak megfelelő táplálkozáshoz való alapvető jogaival, amely magában foglalja a kulturális, vallási és etikai táplálkozási igények tiszteletben tartását (Locchi, 2021).

A büntetés-végrehajtási intézetek élelmiszer-ellátásának közvetlen kedvezményezettjei a fogvatartottak és a börtön személyzet. A fogvatartottak számára a megfelelő minőségű és mennyiségű élelmiszer biztosítása elengedhetetlen az egészségmegőrzéshez és az alapvető emberi jogok érvényesüléséhez. Továbbá, a fogvatartottak közvetlenül is profitálnak az élelmiszer-ellátási rendszerből, ha részt vesznek az élelmiszertermelési vagy -készítési folyamatokban, ami rehabilitációjukat támogatja. A személyzet szintén érdekelt a hatékony élelmiszer-ellátási rendszer működésében, mivel ez csökkenti a feszültségeket az intézményekben (FoodMatters.org, 2024).

Az élelmiszer-ellátás kulcsszereplői a börtönigazgatóságok, a közbeszerzési hatóságok, az élelmiszer-szállítók és a helyi mezőgazdasági termelők. Az igazgatóságok felelősek az ellátás szervezéséért, míg a közbeszerzési hatóságok biztosítják a beszerzések átláthatóságát és törvényességét. A szállítók és termelők a folyamat végrehajtói, akik a rendszer hatékonyságát jelentősen befolyásolják. Az együttműködésük kulcsfontosságú a stabil élelmiszer-ellátási lánc fenntartásához (Gajdic, 2022).

A büntetés-végrehajtási intézetek élelmiszer-ellátását számos korlát nehezíti. Az alacsony költségvetés és a költségminimalizálásra irányuló közbeszerzési szabályok gyakran a minőség rovására mennek. A belső ellátás keretében a büntetés-végrehajtási gazdasági társaságok biztosítják az intézetek élelmiszer-ellátásának egy részét, valamint az általuk gyártott termékek

és szolgáltatások átadás-átvételének és azok ellentételezésének rendjét a 44/2011. (III. 23.) Korm. rendelet szabályozza. A túlsúlyfolság és a folyamatosan növekvő élelmiszerárak további kihívásokat jelentenek. A helyi termelők integrációja is nehézségekbe ütközik a szigorú adminisztratív követelmények miatt. Ezek a tényezők gyakran feszültséget generálnak a szereplők között.

Az Európai Unió fenntartható közbeszerzési irányelvei új lehetőségeket teremtenek a helyi termelők bevonására és a rövid ellátási láncok kialakítására. A digitalizáció és az intelligens élelmiszerlogisztikai rendszerek tovább növelhetik a hatékonyságot. Emellett a fogvatartottak képzése az élelmiszer-előállítás területén nemcsak rehabilitációjukat segítheti, hanem hosszú távon csökkentheti az újrabűnözést is (Czener–Bagotyán, 2023).

BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZETEK ÉLELMEZÉSE MAGYARORSZÁGON

A magyar büntetés-végrehajtási intézetek élelmezése komplex feladat, amely az egészséges és kiegyensúlyozott étrend biztosítását célozza a fogvatartottak számára. Az élelmezési rendszert szigorú szabályok határozzák meg, amelyek figyelembe veszik a fogvatartottak alapvető táplálkozási szükségleteit, az esetleges egészségügyi diétákat, valamint a vallási előírásokat. Mindezek mellett a költséghatékonyság és az önellátás szempontjai is központi szerepet kapnak az élelmezési rendszer kialakításában.

A napi étkezések biztosítása során a büntetés-végrehajtási intézetek alapvetően két forrásból szerzik be az élelmiszereket. A büntetés-végrehajtási intézetek élelmiszer-beszerzése magában foglalja a belső és külső beszállítókkal való interakciókat (Makarova–Gasparyan, 2020). Az intézmények jelentős részében külső cégek szállítják az élelmiszerek egy részét, különösen azokat, amelyek nagyobb szakosodást vagy előfeldolgozást igényelnek, mint például tejtermékek, fagyasztott ételek vagy készételek. Ugyanakkor a belső termelés fontos szerepet játszik a költségek csökkentésében és az ellátás biztonságának növelésében (Czenczer, 2021). Számos magyar börtön saját mezőgazdasági tevékenységet folytat, amely magában foglalja a növénytermesztést és az állattenyésztést. Ezek a gazdasági tevékenységek nemcsak az intézmények élelmiszerellátását szolgálják, hanem munkalehetőséget is biztosítanak a fogvatartottak számára, hozzájárulva a rehabilitációs folyamatokhoz. A belső termelés keretében megtermelt alapanyagokat, például zöldségeket, gyümölcsöket és húsokat a büntetés-végrehajtási intézetek konyhái dolgozzák fel. Ez az önellátási modell különösen fontos a költségvetési szempontból korlátozott intézmények esetében.

A büntetés-végrehajtási intézetek élelmezése tekintetében egyik legnagyobb kihívása a túlsúlyfolság, amely megnehezíti az étkezések minőségi és mennyiségi biztosítását. A magyarországi büntetés-végrehajtási intézetek átlagos telítettsége meghaladja a 130%-ot, ami jelentős terhet ró az ellátórendszerre. Ez a túlsúlyfolság nemcsak az elhelyezési körülményeket rontja, hanem az élelmezés minőségére és mennyiségére is negatív hatással van (Arsboni, 2014).

Az infláció és az élelmiszerárak emelkedése tovább fokozza a nehézségeket, mivel a büntetés-végrehajtási intézetek költségvetése korlátozott. Ugyanakkor az önellátó rendszerek fejlesztése és a helyi termelőkkel való együttműködés hosszú távú megoldást kínálhat. Az Európai Unió fenntartható közbeszerzési irányelvei lehetőséget nyújtanak arra, hogy a

büntetés-végrehajtási intézetek környezetbarátabb megoldásokat alkalmazzanak, csökkentve a rendszer környezeti terhelését (Európai Unió működéséről szóló szerződés, 26. és 34. cikk, 53. cikk (1) bekezdés, 56., 57., 62., és 114. cikk).

A büntetés-végrehajtási intézetek élelmiszerforrásainak kialakításában egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a fenntarthatósági szempontok. A helyi termelők bevonása és a rövid ellátási láncok kialakítása csökkentheti a környezeti terhelést és növelheti az élelmiszerbiztonságot. A jövőbeni stratégiák közé tartozik a megújuló energiaforrások használata a belső termelési rendszerekben és a helyi közösségekkel való szorosabb együttműködés (Európai Bizottság, 2024).

HELYI TERMELŐK INTEGRÁCIÓJA

Az élelmiszerlánc különböző szakaszai – a termeléstől a fogyasztásig – szorosan összefüggnek, ezért a társadalmi, gazdasági és környezeti szempontokat integráltan kell kezelni (Ingram, 2020).

A termelők büntetés-végrehajtási élelmiszer-ellátási rendszerébe történő integrációja ígéretes megközelítést jelent több társadalmi-gazdasági és környezeti kihívás kezelésére. A helyben termelt élelmiszerek bevonásával növelhető a fenntarthatóság, elősegíthető a fogvatartottak rehabilitációja, és támogatható a helyi gazdaság. Bár a helyi élelmiszer-rendszerek jelentősége egyre nő, nincs konszenzus a „helyi” fogalmának földrajzi távolság szerinti meghatározásában. A USDA Gazdasági Kutatószolgálat szerint nincs egységes definíció a „helyi” vagy „helyi élelmiszer-rendszerek” tekintetében a termelés és fogyasztás közötti földrajzi távolságot illetően (Martinez et al., 2010).

Az élelmiszer termelők integrációja a büntetés-végrehajtási intézetek élelmiszer-ellátási rendszereibe összefonódik az élelmiszer-ellátási láncok és a büntetés-végrehajtási intézetek irányításának szélesebb körű tendenciáival. A helyi élelmiszer-központok olyan innovatív megállapodásokként jelentek meg, amelyek összekötik a kistermelőket a fogyasztókkal és a nagy vásárlókkal, és amelyek potenciálisan a hagyományos agrár-élelmiszeripari rendszerek fenntarthatósági problémáival foglalkoznak (Berti–Mulligan, 2016). A helyi élelmiszer-forgalmazás kiterjesztése azonban gyakran a meglévő hagyományos infrastruktúra kihasználását igényli, ami kihívást jelent a termelők gazdasági életképességének fenntartása és a fogyasztók számára a hozzáférhetőség biztosítása szempontjából (Bloom–Hinrichs, 2011).

A büntetés-végrehajtási intézetek élelmiszer-ellátási rendszereivel kapcsolatos kutatások rávilágítanak a helyi élelmiszertermelés és az ellátási láncok integrációjának lehetőségeire. A büntetés-végrehajtási intézetekben folytatott gazdálkodás és kertészkedés több mint 170 éve része az angol és walesi börtönrendszernek, amely terápiás és élelmiszertermelési előnyöket kínál (Devine-Wright et al., 2019). Dél-Afrikában esettanulmányok mutatják be, hogyan lehet a kistermelőket integrálni a városi kiskereskedelmi piacokra, leküzdvé a változó élelmiszerrendszerek által támasztott kihívásokat (Louw et al., 2008). Hasonlóképpen, Finnországban a helyi élelmiszer rendszereket a vidéki élelmiszer-feldolgozó és vendéglátóipari vállalkozások alternatív ellátási láncaként vizsgálták (Forsman–Paananen, 2002). Az orosz büntetés-végrehajtási rendszer az élelmiszer-önellátás növelésére és a termelési költségek optimalizálására összpön-

tosított a büntetés-végrehajtási intézetekben és azok mellékgazdaságaiban folytatott mezőgazdasági tevékenységek révén (Firsova et al., 2021). Ezek a tanulmányok együttesen hangsúlyozzák a helyi élelmiszertermelők – köztük a fogvatartottak – élelmiszer-ellátási láncokba való integrálására irányuló innovatív megközelítések lehetőségét, ami potenciálisan csökkentheti a költségeket és javíthatja az élelmiszerbiztonságot az intézményi környezetben.

A helyi termelők büntetés-végrehajtási intézetek élelmiszeri rendszereibe való bevonása számos előnnyel jár, amelyek egymást erősítve hozzájárulnak a rendszerek hatékonyságához és fenntarthatóságához. Először is, a helyi termelők támogatása erősítheti a regionális gazdaságokat azáltal, hogy stabil keresletet teremt a helyben termelt élelmiszerek iránt, miközben biztos piacot nyújt a kistermelők számára, növelve anyagi stabilitásukat és rugalmasságukat. Ez a gazdasági előny szorosan összefügg az egészségügyi hasznokkal, mivel a friss, helyben termelt alapanyagok felhasználása jelentősen javíthatja a börtönkezelések táplálkozási minőségét, ami hozzájárulhat az alultápláltság és a krónikus betegségek csökkentéséhez. A Magyar Börtönügyi Társaság szerint a fogvatartottak egészséges táplálkozásának biztosítása és a helyi gazdaságok támogatása érdekében célszerű a helyi termelőkkel való együttműködés erősítése (Büntetés-végrehajtási igazgatás, 2023).

Ezek a táplálkozási előnyök továbbá környezeti hatásokkal is párosulnak, hiszen a helyi beszerzés rövidíti az ellátási láncokat, csökkentve az élelmiszerszállítások karbonlábnyomát, miközben fenntartható mezőgazdasági gyakorlatokat ösztönöz.

A fenntarthatósági szempontok mellett a fogvatartottak bevonása az élelmiszer-termelésbe és -készítésbe további társadalmi előnyökkel jár. Ez nemcsak a rehabilitációjukat segíti elő, hanem olyan értékes készségekkel is felruházza őket, amelyek javítják a szabadulás utáni foglalkoztatási esélyeiket, és csökkentik az újrabűnözési arányt (Budai, 2009). Az egymással összefonódó gazdasági, egészségügyi, környezeti és társadalmi előnyök rendszerszintű megoldásokat kínálnak, amelyek egy fenntarthatóbb büntetés-végrehajtási élelmiszeri rendszer kialakítását teszik lehetővé.

A termelői integráció sikeres megvalósítását számos kihívás nehezíti, amelyek egymással összefonódva teszik bonyolulttá a helyi élelmiszerek büntetés-végrehajtási élelmiszeri rendszerekbe történő integrációját. A szabályozási akadályok között kiemelkedő, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek beszerzési politikája gyakran a költséghatékonyságot helyezi előtérbe, ami jelentősen megnehezíti a kistermelők versenyét a nagyobb beszállítókkal szemben (Európai Gazdasági és Szociális Bizottság, <https://eur-lex.europa.eu>). Ehhez szorosan kapcsolódnak a költségvetési korlátok, hiszen a szűkös források miatt a helyben termelt élelmiszerek drágább alternatívának tűnhetnek, mint az ipari beszállítók kínálata.

A logisztikai kihívások tovább súlyosbítják a helyzetet, mivel a helyben termelt élelmiszerek minőségének és mennyiségének biztosítása erős koordinációt és stabil ellátási láncokat igényel. Emellett az intézményi változásokkal szembeni ellenállás, az inert struktúrák és a hagyományos beszerzési gyakorlatokhoz való ragaszkodás lassítja az új megoldások bevezetését. Ennek leküzdésére szükségesek az oktatási programok, amelyek felkészítik a szereplőket a fenntarthatóbb és innovatívabb rendszerek alkalmazására. Az UNESCO szerint az oktatási rendszereknek fel kell készülniük a fenntarthatósági kihívásokra, és megfelelő válaszokat kell

adniuk, beleértve a fenntarthatóságra nevelést a tantervekben és a nemzeti minősítési szabványokban (UNESCO, <https://ofi.oh.gov.hu>).

A szabályozási keret jelentősen befolyásolja a termelői integrációt és az ellátási láncokat a különböző ágazatokban. A tejiparban a piaci liberalizáció és a szerződéses kapcsolatok megkérdőjelezik a gazdák kollektív jogait, ami regionális termelési modelleken alapuló alkalmazkodási stratégiákat tesz szükségessé (Dervillé–Fink–Kessler, 2019). Az állami élelmiszer-beszerzési programok befolyásolhatják az élelmiszer-fogyasztási és termelési mintákat, de a bennük rejlő potenciál gyakran kihasználatlan marad a kedvező szabályozási keretek hiánya miatt (Swensson–Tartanac, 2020).

ÚJ IRÁNYOK

A jelenlegi, elsősorban árközpontos büntetés-végrehajtási élelmezési rendszer átalakulása egy olyan integrált modell irányába mutat, amely átfogóan figyelembe veszi a fenntarthatósági, gazdasági és társadalmi szempontokat (Hoek et al., 2021).

Az új modell előtérbe helyezi a fenntartható élelmiszerek, például helyi, bio, és szezonális termékek alkalmazását. Ez nemcsak a környezeti terhelést csökkenti, hanem javítja az élelmezés minőségét is. Az ilyen megközelítés hozzájárul a helyi termelők támogatásához és a fenntartható gazdálkodási gyakorlatok elterjesztéséhez.

Az ellátási láncok rövidítése révén a logisztikai költségek csökkennek, miközben minimalizálódik a szállításból eredő környezeti terhelés (Benedek, 2014). Ez a megközelítés erősíti a helyi gazdaságot, mivel elősegíti a termelők és a fogyasztók közötti közvetlenebb kapcsolatok kialakítását.

Az új rendszer stabil és kiszámítható piaci feltételeket teremt a kisebb gazdálkodók számára, lehetővé téve számukra a hosszú távú tervezést és a gazdasági fenntarthatóságot (Goncalves – Maximo, 2023). Ezáltal csökkenti a gazdák piaci bizonytalanságát, miközben elősegíti a vidéki közösségek gazdasági fejlődését és társadalmi kohézióját.

Ez az átalakulás nemcsak a büntetés-végrehajtási élelmezési rendszerek működését reformálja, hanem hosszú távon hozzájárul egy fenntarthatóbb és igazságosabb élelmezési modell kialakításához, amely a gazdasági, társadalmi és környezeti szempontok egyensúlyát helyezi a középpontba.

A termelői integráció sikerességét több tényező is elősegítheti, amelyek egymást erősítve járulnak hozzá a büntetés-végrehajtási élelmezési rendszerek fejlesztéséhez. A fenntartható és helyi beszerzést előtérbe helyező szabályozási reformok kulcsfontosságúak az integráció támogatásához, lehetővé téve a helyi termelők hatékonyabb bevonását. Az önkormányzatok, termelők és intézmények közötti közérdekű magán-partnerségek támogatják az erőforrások megosztását és az együttműködés előnyeinek kiaknázását. Kis léptékű kísérleti programok segítségével tesztelhetők az új kezdeményezések, ezek pedig bizalmat és támogatást építhetnek a résztvevők között. Ezen túlmenően a fogvatartottak aktív részvétele a mezőgazdasági képzésekben felelősségtudatot, valamint hasznos készségeket fejleszthet, amelyek elősegítik társadalmi reintegrációjukat és csökkentik az újrabűnözési arányt (Mohácsi, 2022). Ezek a

tényezők együttesen teremtenek alapot a fenntartható és hatékony büntetés-végrehajtási élelmezési rendszerek számára.

ÖSSZEFOGLALÁS

A büntetés-végrehajtási élelmezési rendszerek fenntarthatóságának és költséghatékonyságának megteremtése kulcsfontosságú cél, amely túlmutat a napi élelmezés biztosításán, és szoros összefüggésben áll a társadalmi, gazdasági és környezeti szempontokkal. Az integrált megközelítések alkalmazása lehetővé teszi, hogy a termelők, közétkeztetési szolgáltatók és büntetés-végrehajtási intézmények közötti együttműködés hatékonyan szolgálja a rabok alapvető táplálkozási szükségleteit, miközben elősegíti a helyi gazdaságok megerősödését. Az ilyen rendszerek nemcsak csökkenthetik az ellátási láncok karbonlábnyomát és költségeit, hanem hosszú távon a fogvatartottak társadalmi reintegrációjához is hozzájárulhatnak.

A büntetés-végrehajtási élelmezési rendszerek átalakításának sikeressége számos tényezőtől függ. A helyi termelők integrációja, a stabil keresleti struktúra kialakítása, valamint a fenntarthatóságot és költséghatékonyságot támogató szabályozások mind hozzájárulnak egy hatékonyabb rendszer megvalósításához. A kihívások között kiemelkednek a logisztikai nehézségek, a szigorú minőségi követelmények, valamint a szabályozási akadályok, amelyek azonban célzott reformok és partnerségek révén áthidalhatók. A fogvatartottak mezőgazdasági és élelmiszer-feldolgozási folyamatokban való részvétele nemcsak az önellátást erősíti, hanem rehabilitációs lehetőségeket is teremt számukra.

A jövő stratégiája a büntetés-végrehajtási élelmezési rendszerek fenntartható modelljének kialakítására épül, amelyben a helyi termelők bevonása, az ellátási láncok rövidítése és a környezetbarát megoldások központi szerepet játszanak. A hosszú távú szerződések biztos piacot teremtenek a helyi gazdaságok számára, miközben a fogvatartottak képzése és aktív részvétele csökkentheti az újrabűnözési arányt. Ezek az integrált megközelítések hozzájárulhatnak egy olyan fenntartható, hatékony és társadalmilag igazságos élelmezési rendszer létrejöttéhez, amely képes megfelelni a gazdasági, társadalmi és környezeti kihívásoknak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Arsboni Szerkesztőség Rákóci Dóra (2014): *A szabadságvesztés végrehajtása Magyarországon*. URL: <https://arsboni.hu/a-szabadsagvesztes-vegrehajtasa-magyarorszagon/>
- Benedek Zsófia (2014): A rövid ellátási láncok környezeti hatásai. *Magyar tudomány*, 175. évf. 8. sz. pp. 993-999 URL: https://www.epa.hu/00600/00691/00131/pdf/EPA00691_mtud_2014_08_0993-0999.pdf
- Benedek Zsófia – Fertő Imre (2015): Miért választják a termelők a rövid ellátási láncokat? *STATISZTIKAI SZEMLE*, 93 (6), pp. 580-597. https://www.ksh.hu/statszemle_archive/2015/2015_06/2015_06_580.pdf
- Berti, Giaime – Mulligan, Catherine (2016): Competitiveness of small farms and innovative food supply chains: The role of food hubs in creating sustainable regional and local food systems *Sustainability* 2016, 8(7), 616; <https://doi.org/10.3390/su8070616>

- Bloom, J.Dara – Hinrichs, Clare C. (2011): *Moving local food through conventional food system infrastructure: Value chain framework comparisons and insights Renewable Agriculture and Food Systems*, Vol 26, Issue 1, March 2011, pp. 13-23; <https://doi.org/10.1017/S1742170510000384>
- Brezovszki, Anna Luca (2024): A hosszú tartamú szabadságvesztés és a reintegráció. *Magyar Rendészet*, 2024 (1), pp. 17–32. <https://doi.org/10.32577/mr.2024.1.1>
- Budai István (2009): Az elitáltak költségvetési foglalkoztatása. *Börtönügyi Szemle*, 2009
- Büntetés-végrehajtási igazgatás (2023): A büntetés-végrehajtási intézetek élelmiszer-és élelmiszerrendszerei szerepe. *Börtönügyi Szemle*, 2023/1.
- Çakmakçı, Ramazan – Salik, Mehmet Ali – Çakmakçı, S. (2023): Assessment and Principles of Environmentally Sustainable Food and Agriculture Systems *Agriculture* 2023, 13(5), 1073; <https://doi.org/10.3390/agriculture13051073>
- Czenczer Orsolya – Bogotján Róbert (2023): *Környezettudatosság és fenntarthatóság – Kérdések és válaszok a magyar büntetés- végrehajtás szemüvegén keresztül Börtönügyi Szemle* 2023/4 Czenczer_Environmental awareness and sustainability.pdf
- Czenczer Orsolya (2021): A „zöld” büntetés-végrehajtás margójára... Avagy a magyar büntetés-végrehajtás ökológiai lábnyom-csökkentésének eredményei, *Börtönügyi Szemle* vol.:40, issue.:2, p.:56-67.
- Csajbókné Csobod Éva – Molnár Szilvia – Tátrai-Németh Katalin – Kabódi Ráhel Veronika (2017): Élelmiszer-és élelmiszerrendszerei intézetekben, *ÚJ DIÉTA* vol.:26, issue.:2-3, p.:11-15.
- Derville, Marie – Fink-Kessler, Andrea (2019): Institutional insights into contract theories: a comparative approach to the French and German dairy industries under liberalization, *European Journal of Comparative Economics*, Cattaneo University (LIUC), vol. 16(1), pages 81-104, June.
- Devine-Wright, Hannah – Baybutt, Michelle – Meek, Rosie (2019): Producing food in English and Welsh prisons *Appetite* Volume 143, 1 December 2019, 104433 <https://doi.org/10.1016/j.appet.2019.104433>
- Európai Bizottság (2024): A Bizottság (EU) 2024/1343 ajánlása (2024. május 13.) a megújuló energiákra és a kapcsolódó infrastrukturális projektekre vonatkozó engedélyezési eljárások felgyorsításáról URL: <https://op.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/9b09779d-170c-11ef-a251-01aa75ed71a1/language-en>. Official Journal of the EU
- Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (é.n.): *Vélemény a közbeszerzési eljárások és a helyi termelők részvételéről*, <https://eur-lex.europa.eu> Európai Unió működéséről szóló szerződés, 26. és 34. cikk, 53. cikk (1) bekezdés, 56., 57., 62., és 114. cikk
- FoodMatters.org: *Food Matters in Prisons. Briefing paper* URL: <https://www.foodmatters.org/wp-content/uploads/2024/01/Food-Matters-in-Prisons-FINAL-version-January-24.pdf>
- Firsova, Irina – Pyrchenkova, Galina – Radchenko, Elena (2021): Innovative methods of providing food security of the penitentiary system E3S Web Conf Volume 273, 2021 13006 *XIV International Scientific and Practical Conference “State and Prospects for the Development of Agribusiness - INTERAGROMASH 2021”*
- Forsman, Sari – Paananen, Jaana (2002): Local food supply chain: a case of rural food processing firms and catering business in Finland Local food supply chain: a case of rural food processing firms and catering business in Finland. In: Magid, Jakob; Granstedt, Artur; Dýrmondsson, Ólafur; Kahiluoto, Helena and Ruissen, Theo (Eds.) *Urban areas - rural areas and recycling - the organic way forward?*, Danish Research Centre for Organic Farming, DARCOF Report, no. 3/2002, pp. 71-80
- Gajdić, Dusanka (2022): Fenntarthatóság az élelmiszerláncokban. In: Srećec, S.; Csonka, A.; Koponiczné Györke, D.; Nagy, M. Z. (Szerk.) *Élelmiszerláncok menedzsmentje*. MATE Press, Gödöllő. pp. 205-215. ISBN 978-963-623-026-5
- Gonçalves, Maria Lúcia – Guilherme, Maximo J. (2023): Circular Economy in the Food Chain: Production, Processing and Waste Management *Circular Economy and Sustainability* Volume 3, pp 1405–1423.
- Hoek, Anett C. – Malekpour, Shirin – Raven, Rob – Court, Eli – Byrne, Emily (2021): Towards environmentally sustainable food systems: decision-making factors in sustainable food production and consumption. *Sustainable Production and Consumption* Volume 26, April 2021, pp 610-626
- Ingram, John S.I. (2020): Nutrition security is more than food security, *Nature Food* 1,2 <https://doi.org/10.1038/s43016-019-0002-4>

- Kujáni Katalin – Major Ágnes – Szabadkai Andrea (2020): A fenntartható közétkeztetés elemzése nemzetközi jó gyakorlatokon keresztül. *Máltai Tanulmányok*, 2020/3–4, pp. 391–412. <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse&sel=10019097&type=authors>
- Locchi, Maria Chiara (2021): *Prison Food: Practices and Beliefs in England and Wales*. Palgrave Macmillan
- Louw, Andre – Jordaan, Daniel du Plessis – Ndanga, Leah Z. B. – Kirsten, Johann F. (2008): Alternative marketing options for small-scale farmers in the wake of changing agri-food supply chains in South Africa. *Agrekon* Volume 47, 2008 - Issue 3 <https://doi.org/10.1080/03031853.2008.9523801>
- Magyarországi Üzleti Tanács a Fenntartható Fejlődésért (BCSDH) (2020): *Action 2020 Magyarország – Üzleti megoldások a fenntartható fejlődési célok eléréséért*, BCSDH, Budapest, p.:1-54.
- Makarova Olga Vladiminovra, Gasparyan, Sofia Vladiminovra (2020): Rational implementation of food procurement in the criminal system, *Economics and Entrepreneur* 2020: 6 (119). 1153-1156 <https://doi.org/10.34925/eip.2020.119.6.245>
- Martinez, Stephen. W. – Hand, Michael S. – Da Pra, Michelle – Pollack, Susan L. – Ralston, Katherine L. – Smith, Travis A. – Vogel, Stephen J. – Clark, Shellye – Lohr, Luanne – Low, Sara A. – Newman Constance (2010): *Local Food Systems: Concepts, Impacts, and Issues*. Economic Research Report 96635, United States Department of Agriculture, Economic Research Service. DOI 10.22004/agecon.96635
- Mohácsi Zsolt (2022): A fogvatartottak oktatása, a társadalmi visszaélés elleni támaszkodás. *Börtönügyi Szemle*, 2022/1
- Moor Tatiana Alexandrova – Makarova Olga Vladiminovra (2021): Stages of food support in the penitentiary system, *Economics and Entrepreneur*, Number: 8 (133) 2021: 1250-1253 <https://doi.org/10.34925/eip.2021.133.8.243>
- Moscatelli, Silvia – El Bilali, Hamid – Gamboni, Michele – Capone, Roberto (2016): *Towards sustainable food systems: A holistic, interdisciplinary and systemic approach* Vol. 1 No. 1 (2016): *AGROFOR - International Journal*
- Oglethorpe, David – Heron, Graeme (2013): Testing the theory of constraints in UK local food supply chains, *International Journal of Operations & Production Management*, Vol. 33 No. 10, pp. 1346-1367. <https://doi.org/10.1108/IJOPM-05-2011-0192>
- Rohmer, Sonja U.K. – Gerdessen, Jacqueline C. – Claassen, Gerrit D.H. (2019): *Sustainable supply chain design in the food system with dietary considerations: A multi-objective analysis*. *European Journal of Operational Research* Volume 273, Issue 3, 16 March 2019, Pages 1149-1164
- Swensson, Luana.F.J. – Tartanac, Florence (2020): Public food procurement for sustainable diets and food systems: The role of the regulatory framework. *Global Food Security* Volume 25, June 2020, 100366 <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2020.100366>
- Szente Viktória – Fertő Imre – Benedek Zsófia (2021): Hozzájárul-e a helyi élelmiszer vásárlás a helyi gazdaság fejlődéséhez? Egy szisztematikus irodalmi áttekintés. *Tér és Társadalom*, 35(2), 49–68. <https://doi.org/10.17649/TET.35.2.3321>
- UNESCO: *Fenntartható Fejlődési Célok Oktatása*. URL: https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/fenntarthato_fejlodesi_celok_oktatasa_unesco_2017.pdf. ISBN 978 963 436 161 9. Eszterházy Károly Egyetem Oktató- és Fejlesztő Intézet (EKE OFI)
- Vetőné Móznér Zsófia (2014): A fenntartható élelmiszer-fogyasztás lehetőségei. *Magyar Tudomány*. 175. évf. 6. sz. / 2014 p.730-739.
- Zurek, Monika – Hebinck, Aniek – Selomane, Odirilve (2022): Climate change and the urgency to transform food systems. *Science*, 2022 Vol 376, Issue 6600 1416-1421 DOI: 10.1126/science.abo2364